
CEYHUN ÇİÇEKÇİ YAZDI: RUSYA'NIN ORTADOĞU'DAKİ ROLÜ İSRAİL'İN DIŞ POLİTİKASINI NASIL ETKİLER

-

14.12.2016

Karar, 13 Aralık 2016

Arap Baharından büyük umutlarla beklenen demokratik dönüşüm, kısa sürede yerini jeopolitik çekişmelere ve pozisyon almalara terk etti. Bilhassa Suriyede yaşanan gelişmeler, Arap Baharına yüklenmiş idealist bagajın içini tamamıyla boşalttı. Pek çok dış gücün müdahalesine şahit olan bölge, Amerikan isteksizliğiyle birlikte üreyen güç boşluğuna müteakiben Rus dominasyonuna muhatap oluyor. Bu bağlamda, Rusyanın Eylül 2015 itibarıyla Suriyede bilfiil varlık göstermeye başlaması, artık bölgenin yeni icazet makamını da işaret eder bir anlama sahipti. Şimdiden bölge liderleri bölgesel sorunların çözümü için Rus lider Putinin kapısını sıkça aşındırmaya başladılar. Bunlardan biri de İsrail oldu, her ne kadar ikili ilişkilerinin tarihi olumsuzluklarla dolu olsa da...

İsrail devleti kurulduğu günlerde, hem yakın tarihte gerçekleşmiş olan Yahudi soykırımından hem de Amerikan liderliğinin dini/ahlaki bir görev addetmesinden ötürü, Batı desteğini peşinen arkasında bulmuştu. Fakat devleti kuran kadroların Avrupalı sosyalistlerden müteşekkil oluşu, Soğuk Savaşın rijit çift kutuplu uluslararası konjonktüründe İsrailin hangi kutba meyledeceğine yönelik şüpheleri de beraberinde getirdi. Hatta İsrail uzun süre Britanya ve Fransa ile çok daha yakın ilişkilere sahip oldu. Nükleer faaliyetlerinin başlangıcı da Fransız devletiyle kurduğu stratejik ilişkiden neşet ediyordu.

Mısıra karşı 1956 yılında yapılan ve Amerikan restiyle yüzleşerek sona eren Süveyş Operasyonu da bu üçlünün ilişkilerini aydınlatmak için özel bir vakıadır. Her halükarda Batı bloğunun bir parçası gibi hareket eden İsrail, Sovyetlerin de onu emperyalizmin uzantısı olarak mimlemesine sebep oldu. Bütün bir Soğuk Savaş tarihi, bu bağlamda, Sovyetlerin anti-İsrail güçler üzerinden bölgeye nüfuz etmesinin de tarihidir. Filistin sorunu da manipüle edilebilecek bir konu olarak sivrilmiş ve Sovyetler, başta Birleşmiş Milletlerde olmak üzere uluslararası platformlarda Arap pozisyonlarına yakın durmuş ve forsunu bu yönde kullanmıştır.

Politik ve ekonomik desteğin de ötesinde askeri işbirlikleri ve silah ticareti, Sovyetlerin bölgedeki nüfuzunu bu dönemde alabildiğine genişletmiştir. Nasırı Nasır; Saddamı Saddam; Esadı Esad yapan idealar yekûnu Arap milliyetçiliği ise bunun materyalleri de Sovyet yapımıdır. Bu bağlamda İsrail

özellikle de 6 Gün Savaşında, Yıpratma Savaşında ve Yom Kippur Savaşında Sovyet askeri teçhizatına karşı savaşmış ve bütün bu savaşlardan üstün ayrılarak Sovyet silah endüstrisinin kötü bir şöhrete kavuşmasının başat sebebi olmuştur. Kaldı ki Mısırın Sedat döneminde Sovyetlere mesafe alıp Amerikan yönetimiyle yakınlaşmasının miladını, 1973teki Yom Kippur Savaşıyla birlikte tescillenen çaresizlik temsil eder. Ayrıca Batılı güçlerle girdikleri mücadeleler sonucu bağımsızlıklarını kazanan (de-kolonizasyon) söz konusu coğrafyanın kendi kaderini tayin (self-determinasyon) hakkını destekleyen ve onlara ulusal gelişimin ve kalkınmanın başarılı bir modelini sunan Sovyetler; kuşkusuz salt askeri yetenekleriyle değil, siyasal-toplumsal-iktisadi yönelim açısından mutlak bir alternatif ideolojik varoluşla da rol model konumuna sahip olmuştur.

SOVYETLERİN BÖLGESEL MİRASI

Daha yakın tarihlere ve hatta bizzat Putin dönemine gelecek olursak da benzer bir tabloyla karşılaşırız. 2000li yıllar İsrail ile Rusyanın ilişkilerinde göreceli bir yakınlaşmaya zemin olsa dahi Rusyanın İsrail ulusal güvenlik gündemini hiçe sayan bir profilde seyrettiği gözlemlenebilir. Yine bölge odaklı bakıldığında İran ile yapılan anlaşmalar dahi tek başına açıklayıcıdır. İranla nükleer reaktör inşasına yönelik anlaşmalar yapan Rusya, silah ticaretine de devam etmiştir. İranı ulusal güvenliğine yönelik başat tehdit olarak algılayan İsrail, Rusyanın bölgeye ilişkin bu yaklaşımını şüpheyile karşılamış ve fakat daha ziyade ekonomik kaygılarla yapıldığı kanaati sebebiyle hoş görmüştür. Hakikaten de Rusyanın Sovyetler döneminden arta kalan silah endüstrisi, bu yeni dönemde yapılan anlaşmalar üzerinden yeniden palazlanmaya başlamıştır. Yine bu dönemde Suriye yönetimiyle de oldukça yakın ilişkilere sahip olunmuş ve Esad rejimine de silah satışları gerçekleştirilmiştir. Sovyetler döneminin bölgesel mirasını devraldığına inanılan Rusyanın bölgedeki varlığı, Esad yönetimi tarafından defaten ilgiyle karşılanmış ve bu statükonun devamının gerekliliği üzerine pek çok söylem üretilmiştir. 11 Eylül saldırılarının akabinde Amerikan yönetiminin benimsediği biz-ötekiler dikotomisi üzerine bina edilen yeni bölge politikasında hem İranın hem de Suriyenin tanımlanan haydut devletlere dâhil olduğunu bu bağlamda hatırlamakta fayda var. İran ve Suriye, Rusyanın bölgesel denkleme dengeleyici bir güç olarak varlık göstermesini özellikle bu dönemde önemsemıştır. Ayrıca Filistin sorunu kapsamında Soğuk Savaş periyodunda da sıklıkla İsraille karşı karşıya gelen Rusya, 2006 yılında Hamas yönetimini kazandıkları Filistin seçimleri akabinde Moskovaya davet etmiştir. Yine İsrail ulusal güvenlik gündemini umursamaksızın gerçekleşen bu davet İsrail tarafında tepkiye sebep olsa dahi ilişkilerde bir kesintiye sebep olmamıştır.

İki ülke, Putin yönetimi döneminde terörle mücadele kapsamında çeşitli ortaklıklar geliştirmiş, 2004 yılındaki Beslan Baskını sonrasında Rusyanın anti-terör konusunda uzmanlaşmış bir devlete ihtiyacında artış olduğundan, İsrail bu boşluğu doldurmaya aday olarak belirmiştir. Rusyanın Çeçenlerle yaşadıkları, İsrailin Filistin sorunu bağlamında yaşadıklarıyla bir tutulmuş ve İsrailin tecrübelerinden faydalanılmak istenmiştir. Lakin bütün bu işbirliği zemini, Rusyanın bölge politikalarında sınırlayıcı bir etkiye sahip olmamıştır.

Bir dönem, Kızıldeniz-Akdeniz bağlantısını sağlayabilecek Eilat-Ashkelon hattı üzerinden enerji geçiş güzergâhı olarak Rusyanın Mavi Akım projesine katılması düşünülen İsrail, 2009 yılı itibarıyla

Doğu Akdenizde keşfedilen doğalgaz yatakları sebebiyle enerji üreten ölkeler kategorisine girmiştir. Lakin yakın zamanlarda, Türkiyenin Rusya ile kriz yaşadığı bir dönemde İsrailin Türkiye ile yakınlaşması ve bu yakınlaşmanın potansiyel enerji güzergâhı optimizasyonu üzerinden meşrulaştırılması Rusyayı rahatsız etmiştir.

Rusyanın Suriyede varlık göstermesiyle birlikte İsrail makamları yanlış anlaşılmanın önüne geçebilmek ve Türkiye ile Rusya arasında kriz sebebi olan hava sahası ihlallerinin kontrol edilebilmesi için koordinasyon mekanizması kurdular. Bu iletişim kanalı sayesinde, İsrail hava sahasını ihlal eden Rus uçakları tolere edildi ve herhangi bir krize mahal verilmedi. Fakat elbette tek başına bu koordinasyon İsrailin Suriyedeki ulusal çıkarlarını sağlamak için yeterli olmayacaktır.

SURİYE-İRAN-HİZBULLAH EKSENİ

Eski Sovyet coğrafyasından İsraille göç etmiş Rusça konuşan Yahudiler, İsrail açısından Rusya ile iletişim kanallarını çoğaltabilmek adına yardımcı bir role sahip olabilir. Putinin de hemen her diplomatik temasta bu konuyla ilgileniyor olması İsraildeki bir milyondan fazla sayıda bulunan Rus Yahudilerini ve onların temsilcilerini kritik bir pozisyona getiriyor. Özellikle Liebermanın temsil ettiği bu kitle Rusyanın bölgesel siyasetinde alternatif bir iletişim kanalı olabilir. Kaldı ki siyaset hayatının en başarısız dönemlerini yaşayan Liebermanın bu dönemde Savunma Bakanlığı gibi önemli bir koltukta oturması, İsrail hükümeti açısından bu stratejiyi tescilliyor.

Rusyanın bölge siyasetine bilfiil dâhil oluşu, bütün bölge ölkeleri açısından önemli olmakla birlikte kimlerle birlikte dâhil olduğu özellikle İsraili ilgilendirmektedir. Suriye-İran-Hizbullah ekseniiyle ortaklaşa hareket eden Rusya, aslında İsraille yeterli bir mesaj göndermiş oluyor. İsrailin son dönemde ulusal güvenliğine başat tehdit olarak algıladığı oluşum, kuşkusuz Lübnan merkezli Hizbullah idi. En son 2006 yılındaki karşılaşmalarında İsrail Hava Kuvvetlerinin başarılı olduğu iddia edilmiş olsa da bu savaşın üzerine hazırlanmış İsrail raporları, Hizbullah'a yeterli dersin verilemediğinden yakınmaktaydı. Günümüzde de Hizbullah'a İran menşei silahların Suriye üzerinden iletilmesi söz konusu. İsrailin Hizbullah bağlamında ilgilendiği birincil konu da gelişmiş silahların Hizbullahın eline geçmesine engel olmak. Bu sebeple İsrail hükümeti Suriyenin çeşitli noktalarına defaten düzenlediği hava saldırılarıyla silah taşıyan konvoyların vurulduğunu Başbakan düzeyinde dile getirdi. Ayrıca Hizbullah, İranın da yoğun teşvikleriyle girdiği Suriye iç savaşında saha tecrübesini kat be kat artırmış ve edindiği yeni mühimmatlarla profesyonel bir ordu görünümü kazanmıştır. İsrailin bu bağlamda Hizbullahla kısa vadede yeniden karşılaşabileceği en sık konuşulan senaryolardan.

Suriyeye S-400 hava savunma sistemini kuran Rusya, böylelikle İsrailin bölgedeki hava hâkimiyetine de sınırlama getirmiş oluyor. Uzun yıllardır İsrail, bölgede kimseye sormadan kalkıştığı hava harekâtları sayesinde kendisine tehdit olarak algıladığı gelişmelerin önüne geçebiliyordu. Lakin diğer ölkelerin hava sahasına tabiri caizse elini kolunu sallayarak giren İsrail Hava Kuvvetleri, Rusyanın Lazkiyeye yerleştirdiği S-400 hava savunma sistemiyle birlikte hareket serbestisini önemli ölçüde yitirecek. Hatta menzili itibarıyla S-400 sistemi, Tel Avivde bulunan Ben

Gurion Havaalanındaki uçuş trafiğini dahi etkileyebilecek potansiyele sahip. Bu sistemin Suriyede Rusyadan bağımsız kullanımının söz konusu olamayacağı ve günün birinde Rusyanın S-400 sistemini geri götüreceği konuşuluyor olsa da olası bir aksi durumda İsrail Hava Kuvvetlerinin hareket serbestisi ve dolayısıyla hava üstünlüğü uzun vadeli olarak sona erecektir. Ayrıca İrana S-300 hava savunma sisteminin satıldığını da aklımızda tutalım.

FİLİSTİNE VERİLEN DESTEK

Filistin sorunu kapsamında yapılan ve icap edilen davetler de Rusyanın yeni dönemde bu sorunun olası çözümünde başat aktör olacağına yönelik beklentileri güçlendiriyor. Ayrıca Amerikan yönetimlerinin İsrail yanlısı tutumu göz önünde bulundurulduğunda, Rusya görece tarafsız bir pozisyonla Filistin lehine bir konjonktür yaratmış olacak. Kaldı ki Soğuk Savaş tarihi de Filistine verilen desteğin belgesi niteliğinde. Filistin sorunu özelinde bölgesel dengelerin değişimini sorunun çözümünde birincil faktör olarak algılayan biri olarak İsrailin Rus patronajındaki bir bölgede elinin göreceli olarak zayıflayacağını düşünüyorum. Rusyanın İran-Suriye-Hizbullah eksenine yaslanıyor olması da cabası...

Kaynak/Source: